

БРАДЗОТ ХАВФЛИ КАСАЛЛИК

Таникли рус олими А. Евсеенконинг “Тиббиёт одамни даволайди, ветеринария инсониятни асрай- ди” деган машҳур ибораси ветеринария ва тиббиёт ходимларининг масъулияти нечоғлик юксак экан- лигини англатади. Инсон саломатлиги учун зарур бўлган сут, гўшт ва бошқа чорвачилик маҳсулотлари доимий назоратдан ўтказилиб, сифатли ҳолдагина истеъмол қилиниши зарур.

Хрзирги кунда ветеринария фани янада ри- вожланиб, катта ютуқларга эришмовда. Аммо шу билан биргаликда ҳайвонлар орасида инфек- цион касалликларнинг учраб туриши қишлоқ хўжалигига катта иқтисодий зарар келтирмоқда. Жумладан, қоракўлчилик соҳасида қўйларда учраб турадиган инфекцион касалликлардан бири қўйларнинг браздот касаллигидир. Ушбу касал- лик қўйчилик хўжаликларида катта иқтисодий зарар етказиши.

Браздот қўйларнинг ўткир ва тез кечувчи инфекцион касаллиги бўлиб, ширдон ва 12 бармоқли ичакнинг пшллик пардаларини геморрагик (қонли) яллиғланиши ва паренхиматоз аъзолар хусусиятларининг бузилиши билан характерланади. Касаллик қўзғатувчиси кисло- родсиз (анаэроб) мухцда ўсувчи клостридия септикум ва клостридия одематенс хцсобланади.

Кам ҳаракат қилувчи, семиз қўйлар бошқаларига нисбатан кўпроқ касалланади. Катта ёшдаги қўйлар яйловларда боқилганда, ёш қўзилар эса қўтонда ёки уй шароитида касалликка кўпроқ чалинади.

Браздот йилнинг барча фаслларида учрайди, аммо йилнинг совуқ фаслларида (куз, қиш, баҳор) кўпроқ кузатилади. Қор, қиров ва шудринг тушган- да қўйларни боқиш, қўй организмни гельминтлар билан зарарланиши, озуқа рационидида оксил ва минерал моддаларнинг етишмаслиги ушбу касаллик ривож- ланишига имкон яратади. Касаллик қўзғатувчилари кўпайиш, ривожланиш вақтида ўзидан жуда кучли захар (токсин) ишлаб чиқаради ва у ҳайвонларнинг асаб тизими, паренхиматоз аъзоларини зарарлайди, организмнинг ҳимоя тизими фаолиятини ишдан чиқаради, оқибатда ҳайвон нобуд бўлади.

Браздотдан мажбурий сўйилган қўйларнинг гўшти истеъмолга яроқсиз хцсобланиб, одамларни захарланишига сабаб бўлади.

Касал ёки касалликдан соғайиб ўзида касаллик бацилларини ташувчи қўйлар касаллик ман- баи хцсобланади. Касал ҳайвон ўзининг ахлати орқали ташқи

муҳитга, айниқса тупроқ, яйловлар ва сувга касаллик қўзғатувчисини таркатади. Та- бий шароитда касаллик ҳайвонларга оғиз орқали, қўзғатувчи билан ифлосланган озуқа (хашак), ўт билан тупроқни еганда ёки ифлосланган сувни ичган- да юқади.

Касаллик қўй ва қўзиларда жуда тез кечади. Кечки пайтда клиник соғлом кўринган ҳайвон эр- талдбгача ўлиши мумкин. Яйловга ҳайдаб бори- лаётганда соғлом бўлиб кўринган қўй бир зумда ётиб, қалтираб, тишларини ғижирлатиб бир неча дақиқада нобуд бўлади.

Улган қўй танаси жуда тез шишиб, қўйнинг оғиз ва бурун тешикларидан қонли ва кўпикли шилимшиқ суюқлик ажралади. Улган қўй ёриб кўрилганда қорин ва кўкрак бўшлиқларида қизғиш-сарик суюқлик кузатилади. Тагидан се- кин кўтарилган жигар юзаси ёрилиб кетиши кузатилади. Улган қўйларни ёкиб юбориш ёки чуқурлиги 2 метр бўлган ўраларга кўмиш талаб этилади.

Касалликни олдини олиш тадбирлари ушбу касалликка қарши курашишда асосий ўрин эгал- лайди. Бунинг учун касаллик пайдо бўлишига қўмаклашувчи омилларга (қор, қиров ва шудрингда боқиш, гельминтлар билан зарарланиши, организм- да оксил ва минерал моддалар етишмаслиги) йўл қўймаслик керак.

Хўжаликда касаллик аниқланса, дарҳол касал ва касалликка гумон қилинган ҳайвонлар алоҳида жойларга ажратилиши ва бу ҳақида аҳоли пунк- тига хизмат кўрсатадиган ветеринария мутахас- сисларига, туман ветеринария ходимларига хабар бериш зарур. Барча соғлом, касалликка мойил ҳайвонлар қўтонларда сақланиб, уларни эмлаш талаб қилинади.

Браздот билан касалланган қўйларда тана ҳарорати кўтарилиши, нафас олиши ва юрак ури- ши тезлашиши кузатилади. Уларда иштаҳа кескин пасайиб, бутунлай йўқолиши, кавш қайтармай қўйиши, баъзи қўйлар ўта таъсирчан, безовта бўлиб,

сакраб-сакраб олға ҳаракатланади ва ҳолсизланиб йиқилиб, нобуд бўлади.

Улган қўйларнинг жун коплами жуда осон юли- ниб кетиши, тери тўқ қизил-кўкиш рангдалиги ва мурдани тез шишиб чириши кузатилади.

Қўйларнинг брадзот касаллигини олдини олиш учун баҳор ва кузда касалликка мойил ҳайвонларни эмлаш мақсадга мувофиқ. Бунинг учун Россияда ишлаб чиқариладиган қўй ва эчкиларнинг брадзот, энтеротоксемия, хавфли шиш ва қўзиларнинг дезинтерия касалликларига қарши поливалент вакцинани қўллаш тавсия этилади. Шу билан бир- га қўйлар бокиладиган яйловлар ва улар сув ича- диган сув ҳавзаларининг ветеринария-санитария ҳолатини доимо назорат қилиб туриш талаб этилади.

Брадзот касаллигига гумон қилинган ҳайвонлар алоҳида жойларга ажратилиб эмланади ва даволана- ди. Касаллик жуда тез кечганда даволаш самарасиз, аммо касаллик чўзилган ҳолатларда антибиотиклар билан

ЮКУМЛИ КАСАЛЛИКЛАР

даволаш самара бериши мумкин. Касалликка мойил барча соғлом ҳайвонлар қўтонда сакланади ва улар зудлик билан эмланиши шарт. Даволана- диган қўйларнинг табиий чидамлилигини ошириш мақсадида уларнинг озуқа рационига пичан, микро- ва макроэлементлар, витаминли озуқалар қўшиш мақсадга мувофиқ.

Улган ва касал қўйлар турган бинолар, қўтонлар 3 %ли фаол хлорли оҳак эритмаси, 5% ли ўювчи натрий, 10% ли формалин ёки 10% ли бир хлорли йод билан дезинфекция қилинади. Касал ҳайвонларни гўштга сўйиш, жунини, сутини олиш ва ундан фойдаланиш, ўлганларининг терисини олиш тақиқланади. Касал қўйларнинг гўнги, ортиб қолган хашаклари, ўлган мурдалар териси билан биргаликда (иложи бўлса жойида) ёқиб қуйдирила- ди. Мурдаларни махсус жиҳозланган жойларда ёриб қўришга рухсат берилади.

Ушбу касалликка қарши курашишда лоқайд бўлмасдан, инфекцион касалликларга бўлган эътиборимизни кучайтирсак, ҳар қандай муаммолар- ни ҳал қила оламиз. Брадзот касаллиги чорва бош сонини кўпайтиришга тўсқинлик қилишига йўл қўймайлик.

УДК 619:616.006.447-097.3:636.22.2:578

И.Х. Салимов, А.Д. Дусанов
ВИТИ

БУЗОҚЛАРДА ЭКСПЕРИМЕНТАЛ ҚОРАСОН КАСАЛЛИГИНИНГ КЛИНИК БЕЛГИЛАРИ ВА ПАТОЛОГОАНАТОМИК ЎЗГАРИШЛАРИ

Аннотация

В опытах вызван экспериментальный эмфизематозный карбункул у телят. Изучены течение, клинические проявления болезни и патологоанатомические изменения у павших телят. Реизолирован возбудитель инфекции из патологического материала и тем самым доказан, что телята пали от заражения возбудителем эмфизематозного карбункула.

Калит сузлар: қорасон, бузоқ, қўзгатувчи, клиник белги, патологоанатомик ўзгаришлар, *Cl. chauvoei*, спора, анаэроб, газ, дамлаш, шиш.

Summary

In experiments, an experimental emphysematous carbuncle in calves was induced. The course, clinical manifestation of the disease and pathology anatomical changes in pierced calves has been studied. The causative agent of the infection has been isolated from pathological material and thus it has been proved that the calves have fallen from infection with the causative agent of the emphysematous carbuncle.

Мавзунинг долзарблиги. Маълумки, инфекцион касалликлар чорва моллари сонини кўпайишига жиддий тўсқинлик қилиб, нобуд бўлишига ҳам сабаб бўлади. Қорамол ва қўйларда учрайди- ган анаэроб қўзгатувчи ***Cl. chauvoei*** чакирадиган қорамолларнинг қорасон касаллиги мавжудки, у шахсий ёрдамчи, деҳқон фермер

хўжаликларига, қолаверса қорамол ва қўй боқаётган оилалар да- ромадларига сезиларли зарар етказадиган касалликлар сирасига киради. Қорамол ва қўйларнинг қорасон касаллиги дунёнинг чорвачилик билан шуғулланадиган ҳамма жойларида кенг тарқалган бўлиб, республикамизда ҳам ушбу касаллик учраб туради.